

અશોક ચાવડા 'બેટિલ'

(જન્મ: 23-8-1978)

અશોક પીતાંભર ચાવડાનું વતન સુરેન્દ્રનગર જિલ્લાનું મનડાસર ગામ છે, હાલ ગુજરાત આયુર્વેદિક યુનિવર્સિટીમાં મદદનીશ રજિસ્ટ્રાર તરીકે કાર્યરત છે. 'પગલાં તળાવમાં', 'પગરવ તળાવમાં' તેમના ગાજલસંગ્રહો છે. 'ડાળખીથી સાવ છૂટા' પ્રતિબદ્ધ કવિતાનો સંગ્રહ છે. સાહિત્ય અકાદમી દિલ્હીનો યુવા પુરસ્કાર અને ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમીના યુવા ગૌરવ પુરસ્કાર તથા અન્ય પુરસ્કારોથી તેઓ પુરસ્કૃત થયા છે.

આ કાવ્ય ગાજલ સ્વરૂપ છે. તેમાં વહાલનો દરિયો એવી દીકરીના ગૌરવભર્યા સ્થાન અને માનની સંવેદનાનું આલેખન થયું છે. જાણે સ્વર્ગની એકેક દેવીની જલક દીકરીમાં જોવા મળો છે. દીકરી સ્નેહનું ઝરણું છે. તેની હાજરી સુગંધ અને શીતળતા આપે છે. ખડકમાંથી શિલ્પ કોતરાય એમ માબાપ દીકરીને ઉછેરે છે. ભારતીય સંસ્કૃતિનાં પ્રતીકો દ્વારા દીકરીનું વ્યક્તિત્વ પ્રગટ થયું છે. મોટી થયા પછી સમજણી દીકરી બાપને હાથ દે છે, સહાયભૂત થાય છે એ નાજુક ચિત્ર યાદગાર છે. દીકરીની વિદાય પછી ભીની થતી પાંપણમાં દરેક વખતે દીકરી પ્રત્યક્ષ થાય છે. પિતાની નજરે આલેખાયેલું દીકરીનું વત્સલ અને મધુર વ્યક્તિત્વ છે. દીકરીના વ્યક્તિત્વની મહત્ત્વ અને માતાપિતાના મનોભાવોને ગાજલમાં સુંદર વાચા આપવામાં આવી છે.

સ્વર્ગની એકેક દેવીની જલકમાં દીકરી:

છે સુખડ-ચંદન ને કુમકુમનાં તિલકમાં દીકરી.

સ્નેહનું ઝરણું ફૂટે અનું જ આ પરિણામ છે,

કોતરે છે કોઈ વરસોથી ખડકમાં દીકરી.

લાજ-મર્યાદા, શરમ, ગૌરીવ્રતોની હારમાં

ઉછરે છે રોજ કાયમથી ફડકમાં દીકરી.

જ શિરે હું હાથ ફેરવતો, હવે એ હાથ દે,

વિસ્તરે છે એમ સમજણાના ફલકમાં દીકરી.

સૂર, શરણાઈ, સગાંસંબંધીઓની ભીડમાં,

રોજ ભીની થાય છે ભીની પલકમાં દીકરી.

(‘પગરવ તળાવમાં’ માંથી)

શબ્દ-સમૂજતી

સ્નેહ-પ્રેમ; ફડક-ચિંતા; શિર-મસ્તક, માથું; ફલક-વિસ્તાર; પલક-પાંપણાનો પલકારો; જલક-શોભા, તેજસ્વિતા; ખડક-ધારદાર બેખડ; ગૌરીવ્રત-ગૌરી (પાર્વતી) પૂજાનું વ્રત

વિરુદ્ધાથી શબ્દો

શરમ × બેશરમી; સમજ × અણાસમજ; ભીનું × સૂકું; સ્વર્ગ × નરક

દ્વારા

માથે હાથ ફેરવવો-આશિષ આપવા, કણજી લેવી; હાથ દેવો-સહારો આપવો, હુંક આપવી

स्वाध्याय

ભાષા-અભિવ્યક્તિ

● ગજલ સ્વરૂપે લખાયેલી આ કૃતિમાં કવિએ પ્રયોજેલા રદીફ્-કાફિયા જુઓ ; ‘ઝલકમાં દીકરી’, ‘તિલકમાં દીકરી’, ‘દીકરી’, ‘બડકમાં દીકરી’, ‘ફડકમાં દીકરી’, ‘ફલકમાં દીકરી’, ‘પલકમાં દીકરી’ ખૂબ જ અસરકારક અને અર્થસભર બની રહ્યા છે. નાદવૈભવમાં શબ્દ પસંદગી વિશેષ મહત્વ ધરાવે છે તે તમને સમજાયું હશે. પ્રતીકોનો ઉપયોગ પણ સાંકેતિક રીતે થયો છે, જે કાવ્યાર્થને વધુ ભાવવાહી બનાવે છે, તે નોંધો.

ગજલમાં પ્રત્યેક શે’રનો સ્વતંત્ર અર્થ હોય છે છતાં સમગ્ર ગજલમાંથી ઉપસતું દીકરીનું વ્યક્તિત્વ વૈવિધ્યસભર રંગોથી રણીયમણું બનેલું અનુભવાય છે. આંસુ માટે યોજાયેલ શબ્દ-પસંદગી અર્થોચિત બની છે તે જુઓ: ‘રોજ ભીની થાય છે ભીની પલકમાં દીકરી’

શિક્ષકની ભૂમિકા

માતાપિતાના જીવનમાં દીકરી કેટલી વ્યાપ્ત છે તેની ઉદાહરણ સાથે વિદ્યાર્થીઓ સાથે ચર્ચા કરવી. માત્ર માતા-પિતા જ નહિ; કુટુંબ, સમાજ, ધાર્મિક વિધિ, પ્રસંગ અને પૃથ્વી ઉપરાંત સ્વર્ગની દેવીમાં પણ જેની ઝલક દેખાય તેવી દીકરી સાપનો ભારો નહિ પણ સમજણાનું પ્રતીક છે તે સ્પષ્ટ કરવું. આવી દીકરી વ્યક્તિ, સમાજ કે કોમના ભય વગર જીવી શકે તે જોવાની આપણી સૌની ફરજ છે તે વિશે વિદ્યાર્થીઓને જાગ્રત કરવા. સ્ત્રીદાક્ષિણ્ય, નારી સન્માન અને સમાનતાની ભાવના વધુ વ્યાપક બને તેવી ચર્ચા વિદ્યાર્થીઓ સાથે કરવી.

